Наш Гришко. Як українські селяни єврейську дитину врятували

Микита та Оксана Семергей

Засноване в XVI сторіччі село Білоцерківка — одне з найстаріших на Полтавщині. У листопаді 1941-го тут з'явився невідомий підліток із п'ятирічним хлопчиком. Хлопці були одягнені явно не за сезоном, а ноги малюка набрякли і кровоточили. Селяни нагодували дітей — вони виявилися киянами, братами Мишком і Гришком Смоленськими. На самому початку війни голова родини пішов на фронт, а їх із мамою погнали в Бабин Яр 29-го вересня. По дорозі жінка зрозуміла, що це шлях в один кінець і звеліла 15-річному Михайлу бігти разом із молодшим братом.

Вони повернулися додому, але наступного дня сусід сказав хлопчикам піти, і це було слушною порадою. Вони вирушили на схід, пройшли багато кілометрів, але з настанням холодів Гришко почав слабшати, і брат злякався, що дитина не витримає. Місцеві охали, але тільки Оксана Семергей була готова ризикнути життям заради єврейських дітей. Вона запросила хлопців переночувати, а вранці повідомила Мишкові, що згодна залишити Гришка в себе.

Найгіршим було те, що Смоленські вже були помічені в селі, занадто багато хто знав про маленького пожильця Оксани. Якраз тоді з табору для військовополонених повернувся її чоловік — Микита, німці тоді відпускали червоноармійців — жителів навколишніх сіл.

Подружжя Семергей, 1940

Вулиця, де жив Гришко Смолен

Чоловік повністю підтримав дружину в рішенні залишити єврейську дитину, та й вона на той час ставилась до Гришка як до сина. «Довго це тривати не могло — хтось із сусідів доніс, що подружжя ховає єврейського хлопчика, і Микиту заарештували», — розповідає «Хадашот» його онук Олександр Семергей. Допомога євреям каралась смертю, тому начальник місцевої поліції заявив Оксані, що відпустить її чоловіка, якщо та збере 50 підписів односельців про те, що Гришко не єврей. Всю ніч жінка ходила від хати до хати з проханням підписати рятівний документ. Вранці вона принесла папір на дільницю, чим шокувала поліцаїв — вони-то чудово знали про все, але розуміли, що тепер назад шляху немає, інакше доведеться розстріляти близько 100 земляків, чиї підписи стояли на заяві.

Микиту відпустили, але найстрашніше було попереду. Через кілька місяців у Білоцерківці тимчасово зупинився підрозділ 1-ї танкової дивізії СС «Лейбштандарт СС Адольф Гітлер», створеної на базі особистої охорони фюрера. Чутка йде по всьому світі, і чутки ці незабаром дійшли до нацистів. До подружжя нагрянули перелякані поліцаї з не менш переляканим німецьким комендантом, повідомивши, що зараз есесівський лікар огляне дитину ...на предмет обрізання. Будинок оточили есесівці, а через годину прийшов лікар, наказавши всім вийти з хати. Селяни попрощалися з життям і молилися — смертельна небезпека загрожувала тепер усім без винятку.

Через п'ять хвилин німець вийшов зі словами: nicht geschnitten (не обрізаний) ...Усі були вражені, оскільки знали, що хлопець таки обрізаний. Зате з цього моменту Гришко був повністю «легалізований» і офіційно став сином подружжя Семергей.

Німецький гауптвахмістр та українські поліцаї, с.Зарог Полтавскої області, 1942

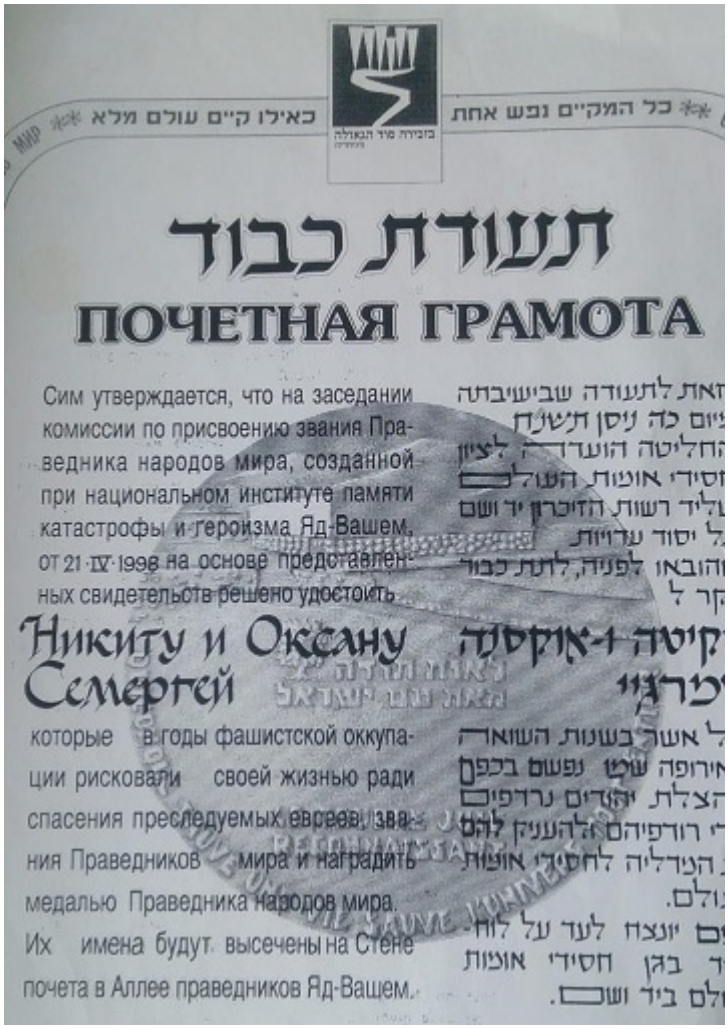
Закінчилася війна. Влітку 1945-го в Білоцерківку за дитиною приїхав його батько, який дивом вижив. Але за чотири роки Гришко настільки звик до нової сім'ї, що, на превеликий жах батька, відмовився повертатися до рідних...

Віддавати хлопчика рідному батькові відмовився й «новий» тато — Микита Семергей. Після звільнення села в 1943 році, він знову пішов на фронт, під час взяття Будапешта був тяжко поранений, і к кінцю війни був психологічно надламаним. Тому, коли прийшли за Гришком, Микита схопився за сокиру з криком: «Зарубаю!»

Зрештою, його заспокоїли і вирішили поставити дитину між «старою» і «новою» сім'єю. Куди піде — з тими й залишиться. Близько години Гришко стояв і ридма плакав, плакали і всі, хто стояли навколо нього. А потім він ступив до батька...

У 1946-му батько Гришка і його родичі запросили Микиту й Оксану до Києва. «Бабуся з дідом довго збиралися, але щось не склалося, і в Київ відправили мого батька — Леоніда», — розповідає Олександр Семергей. У будинку Смоленських він пробув близько тижня. І кожного дня відбувалася одна й та ж сцена: у двері лунав стукіт, приходила чергова єврейська пара, і з порога питала: «Як нам побачити цього українського рятівника євреїв?». 17-річний Леонід виходив на поріг, йому вручали скромні квіти, дякували і йшли...

Гришко продовжував підтримувати стосунки з Микитою і Оксаною багато років і все життя називав їх мамою і татом. Він закінчив будівельний інститут в Києві, жив в Умані і в 1985 році трагічно загинув на будівництві. Його «другі» батьки їздили на похорон до Умані.

תעודת כבוד

ПОЧЕТНАЯ ГРАМОТА

Сим утверждается, что на заседании комиссии по присвоению звания Праведника народов мира, созданной при национальном институте памяти катастрофы и героизма Яд-Вашем, от 21 IV 1998 на основе предоставленных свидетельств решено удостоить

Никиту и Оксану Семергей

которые в годы фашистской оккупации рисковали своей жизнью ради спасения преследуемых евреев, звания Праведников мира и наградить медалью Праведника народов мира.

Их имена будут высечены на Стене почета в Аллее праведников Яд-Вашем.

Диплом Праведників народів світу

Будівля колишньої Хоральної с
Полтаві

Михайло в 1990-х емігрував до Ізраїлю, а потім у США. Він і дав свідчення, завдяки яким в 1998 році Микиті та Оксані Семергей присвоїли звання Праведників народів світу.

Представники посольства Ізраїлю в Україні відвідали Оксану (Микита помер в 1988 році) у Білоцерківці, вручивши їй відповідну грамоту і медаль. До самої її смерті у 2001 році Держава Ізраїль щомісяця виплачувала Оксані Федотівні приблизно 700$ як Праведниці народів світу.

Онук праведників — Олександр Семергей — розповідає про плани з встановлення на фасаді Хоральної синагоги в Полтаві великої стели з висіченими іменами Праведників — жителів Полтавської області. Донедавна в будівлі 1852 року побудови розміщувалась філармонія. Зараз вона пустує, але в останні роки сильно занепала, а коштів, які виділили меценати на ремонт, виявилося явно недостатньо. Вішати стелу на запущену і порожню синагогу ініціатори не хотіли б, хоча профінансувати виготовлення пам'ятного знаку готові нащадки врятованих у роки війни євреїв, які нині живуть у США.

Прізвища 38 Праведників народів світу з Полтавської області документально підтверджені співробітниками меморіалу «Яд Вашем», хоча неофіційне їх число наближається до 600. На жаль, факти порятунку євреїв на території колишнього СРСР почали фіксуватися лише в 1990-ті роки, коли багато праведників і свідків їх подвигу вже пішли з життя. Хай там що, поки ще залишається жива пам'ять про людей, якими може пишатися українська земля, наше завдання — гідно увічнити їх імена.

Максим Суханов